

О. В. Коробка, здобувач

Одеській національній університет ім. І. І. Мечникова,
кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики,
Французькій бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

РОЗМЕЖУВАННЯ ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТИ АБО ВИКРАДАННЯ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ (СТ. 191 КК УКРАЇНИ) І КРАДІЖКИ (СТ. 185 КК УКРАЇНИ)

Розглянути питання розмежування окремих форм викрадення при кваліфікації злочинів проти власності

Ключові слова: кваліфікація, розмежування злочинів, володіння майном, викрадення, форми викрадення.

У теорії кримінального права розмежування злочинів, як правило, називають зворотнім боком кваліфікації [1, С. 30-67]. Відомо, що кожен злочин має певні спільні риси з іншими злочинами, але в той же час він має певну кількість відмінностей, які визначають його специфіку і “виправдовують” появу в КК у вигляді окремого складу злочину. Тому для правильної кваліфікації суспільно-небезпечного діяння недостатньо встановити ознаки, але властиві тому чи іншому складу злочину, необхідно також виключити ознаки, які є схожими, але властиві суміжним складам злочинів. Стосується це і злочинів проти власності, пов’язаних з викраденням.

Відповідно до ч. 1 ст. 185 КК України крадіжка — це таємне викрадення чужого майна. У п. 5 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 25 грудня 1992 року № 12 “Про судову практику в справах про корисливі злочини проти приватної власності” зазначено, що крадіжка (таємне викрадення майна) — це таке викрадення, здійснюючи яке, винна особа вважає, що робить це непомітно для потерпілого чи інших осіб [2, С. 137].

Є. Л. Стрельцов вважає, що таємним вважається вилучення майна, коли винна особа вважає, що робить це непомітно для власника (потерпілого) або інших осіб. На “зовнішню наявність таємності може вказувати наступні обставини: 1) вилучення майна здійснюється за відсутності особи, яка цим майном володіє, охороняє його тощо; 2) вилучення здійснюється у присутності такої особи, але не помітно для неї; 3) вилучення відбувається у присутності сторонніх осіб, які не усвідомлюють факту злочинного вилучення майна або не можуть дати йому належну оцінку [3, С. 78]. Л. М. Кривоченко додає, що таємним також вважається викрадення в присутності осіб, які усвідомлюють крадіжку, що здійснюється, але суб’єкт знає, що ці особи не будуть йому перешкоджати, він впевнений в їх мовчазній згоді, невтручанні [4, С. 87].

Таким чином, крадіжка, яка виділена в особливу форму викрадення буде як у випадках, коли такі дії вчинюються за відсутності власника чи сторонніх осіб, або в їх присутності, але непомітно для них, так і тоді, коли умисел винного направлений на таємне вилучення чужого майна і він не усвідомлює, що за вчиненням розкрадання спостерігають сторонні особи.

Однак і три інші форми викрадення, а саме привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем також можуть бути

вчинені таємно від власника чи інших осіб або в присутності інших осіб, при їх невтручанні в ці діяння. При таких умовах можуть виникнути певні складнощі в розмежуванні цих форм викрадання. Тому потрібно виділити певні ознаки, які повинні сприяти розмежуванню крадіжки і таких форм викрадання. На нашу думку, основною ознакою при розмежуванні вказаних злочинів є, відношення суб'єкту злочину до викрадення майна.

Так, під час вчинення крадіжки особа не має ніяких правомочностей щодо майна. Майно, яке може знаходитись в його користуванні, коли він отримує його для виконання певної роботи і нього немає не виникає ніяких правових повноважень щодо цього майна. В той же час, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем передбачають наявність у особи певних повноважень, тобто прав та обов'язків стосовно цього майна. Майно повинно бути ввіреною особі, перебувати в її віданні, або особа, внаслідок свого службового становища, повинна мати певні повноваження щодо цього майна. Тому, наприклад, дії водіїв, трактористів, пов'язані з привласненням урожаю, який знаходився у транспортному засобі, яким вони керують, якщо у них немає ніяких повноважень щодо цього урожаю, повинні кваліфікуватися за відповідною частиною ст. 185 КК.

Кваліфікація таких дій зазначених осіб за ст. 191 КК є неможливою через відсутність в таких випадках спеціального суб'єкту злочину — осіб, яким чуже майно було ввірене або перебувало у їхньому віданні. Майно, як відомо, вважається відданим, коли особі передані юридичні повноваження щодо володіння, користування або розпорядження.

Потрібно сказати, що в цілому суди правильно встановлюють важких цих обставин і їх вплив на кваліфікацію. Особливо можливо прослідити при розгляді судами кримінальних справ пов'язаних з викраданням під час збору врожаю. Так, вироком районного суду дії водія автомобіля КАМАЗ 3., який відповідно до обставин встановлених судом, будучи зобов'язаний забезпечувати збереження вантажу, ввіреного йому згідно відповідного правового документу (накладній), шляхом привласнення викрав 13950 кг цукрових буряків на суму 1527 грн. 20 коп., кваліфіковані за ч. 1 ст. 191 КК. [5].

Аналогічно вироком іншого районного суду за ст. 191 КК було кваліфіковано дії засудженого Н., який працюючи водієм при перевозі з поля ввіреного йому зерна, привласнив 2610 кг цього зерна суму 1305 грн. [6].

В той же час, районні суди дії водіїв, які виконували функції щодо транспортування зерна без необхідно оформлення щодо встановлення певних повноважень відносно цього врожаю, кваліфікували як крадіжка за ст. 185 КК.

Так, наприклад, районним судом за ч. 1 ст. 185 КК засуджено водія вантажного автомобіля К., який після зважування та розвантаження на току зерна нового урожаю залишив у кузові автомобіля 1180 кг зерна пшениці, які потім звернув на свою користь [7]. Як було встановлено, цей водій не мав ніяких офіційних повноважень щодо цього зерна.

Таким чином, суди України дії водіїв, які привласнили продукцію при збиранні урожаю і не мали ніяких повноважень щодо цього майна, традиційно кваліфікують за ст. 185 КК. В той же час, у випадках, коли по справі встановлено, що водію виписані відповідні документи, в першу чергу, накладна, в якій вказана вага зерна і де такий водій поставив свій підпис, то суди кваліфікують ці дії за ст. 191 КК [8].

Так, вироком від 18 лютого 2003 року апеляційного суду дії Л. були правильно перекваліфіковані із ст. 15 ч. 2 та 191 ч. 4 КК на ст. 15 ч. 2 та ст. 185 ч. 4 КК України. При цьому було вказано, що викрадання, вчинене особою, що не була наділена певною правомочністю щодо викраденого майна, але за родом своєї діяльності мала доступ до нього повинно кваліфікуватися як крадіжка за ст. 185 КК України [9, С. 256]. Тому, обставили, які стосуються встановлення наявності чи відсутності пов-

новажень особи стосовно конкретного майна повинна дуже ретельно встановитись не тільки на “зовнішньому” рівні, Але і на змістовному рівні.

Л. та М. було визнано винними у тому, що вони вчинили замах на крадіжку колективного майна за таких обставин. 21 листопада 2000 року приблизно о 16 годині Л., перебуваючи на території шахти при виконанні своїх посадових обов’язків начальника дільниці, яка за угодою між цим підприємством та шахтою виконувала відповідні роботи на території шахти, діючи за попередньою змовою з М., з метою викрадення агрегату АІК — 400 до холодильної машини 10ТХМВ-4000-2, який перебував на території шахти і належав їй, зловживаючи своїм посадовим становищем, дав вказівку підлеглим йому робітникам Т. та А. завантажити цей агрегат на дві вантажні автомобілі КАМАЗ та МАЗ, надані саме для викрадення агрегату М-м. Після завантаження агрегату, який складався з двох ємностей на вказані автомобілі, під час виїзду з території шахти вони були затримані працівниками міліції. Внаслідок цього, тобто з причин, які не залежали від волі Л. та М., викрадення вказаного агрегату вартістю 23 591 грн. 46 коп., тобто у великих розмірах, вони не довели до кінця.

Доводи апеляції прокурора у тій частині, що дії засуджених повинні кваліфікуватися як закінчений злочин не є обґрунтованими, оскільки в судовому засіданні доведено, що під час виїзду автомобілів з території шахти вони були затримані працівниками міліції.

Разом, з тим судом першої інстанції були допущені помилки щодо кваліфікації дій винних. Так, судом встановлено, що Л. та М. діяли за попередньою змовою групою осіб, їх дії були спільними і щодо єдиного об’єкту посягання. Але при цьому їх спільні дії кваліфіковані судом за різними статтями КК України, що не може бути визнано обґрунтованим.

Висновки суду про необхідність кваліфікації дій Л. як викрадення майна шляхом зловживання своїм службовим становищем, не обґрунтовані у вироку доказами по справі. Як встановлено судом, викрадене майно належало не тресту, у якому працював Л., а шахті, яка із вказаним трестом уклала угоду на виконання певних робіт, у зв’язку з чим Л., як працівник тресту перебував на території шахти. У матеріалах справи також відсутні докази того, що агрегати, які намагались викрасти засуджені, передавались організації, в якій працював Ш., або безпосередньо Л. Наявними у справі доказами встановлено, що ці агрегати перебували на території дільниці шахти, на якій за угодою працював Ш. Тому він мав лише доступ до цього майна і не мав будь-яких повноважень щодо цього майна. Тому дії Л. повинні бути кваліфіковані так як і дії М. за ч. 2 ст. 15 та ч. 4 ст. 185 КК України, а підстав для кваліфікації дій осіб, які за родом своєї діяльності мали доступ до цього майна, але не були наділені певною правомочністю, за ст. 191 КК України не має [10].

Тому, іншим районним судом і було кваліфіковано за ч. 2 ст. 185 КК дії Г., який, працюючи охоронцем на підприємстві, під час чергування разом з К. викрав майно цього підприємства на суму 645 грн.

Вироком ще одного районного суду дії Ж. кваліфіковані за ч. 3 ст. 185 КК, який працюючи охоронцем ВАТ “Металіст”, домовившись з А. та К., з території заводу викрав майно, яке належало ВАТ, на суму 745 грн.

Якщо ж особа була наділена певною правомочністю стосовно довіреного майна, її дії щодо неправомірного заволодіння цим майном суди кваліфікують як привласнення чи розтрата. Так, районний суд засудив Г. та Б. за ч. 1 ст. 191 КК, які працювали машиністами локомотивного депо залізничної станції і, маючи у віданні дизельне пальне, привласнили 240 літрів [11].

Вироком районного суду дії О. було кваліфіковано за ч. 5 ст. 191 КК. Засуджений, перебуваючи на посаді начальника ВОХР заводу, зловживаючи службовим становищем, попередньо домовившись із співробітниками того ж підрозділу (всього 5 осіб) на службовому вантажному автомобілі викрали 1850 кг листа сталюого на суму 9028 грн. з території, яку самі охороняли.

Таким чином, підводячи певні підсумки, можливо сказати, що судами в цілому достатньо чітко проводиться розмежування між окремими формами викрадання. В той же час, суди ще мають певні проблеми в розмежуванні окремих форм викрадання при кваліфікації суспільно небезпечних діянь. Тому, на нашу думку, для усунення таких недоліків, необхідно, в першу чергу, достатньо деталізоване роз'яснення Пленуму Верховного Суду України.

Література

1. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особливо частина: Курс лекцій. — К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000. — 771 с.
2. Див., Постанови Пленуму Верховного Суду України (1963-2000): Офіц. вид.: У 2 т. / За заг. ред. В. Ф. Бойка. — К.: А. С. С., 2000. — Т. 2. — 424 с.
3. Див., Стрельцов Є. Л. Економічні злочини: внутрідержавні та міжнародні аспекти. Навчальний посібник. — Одеса: Астропринт, 000. — 473 с.
4. Див., Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник для студ. вищ. зал. Освіти / За ред. Професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. К.: Хрінком Інтер: Х.: Право, 2001. — 496 с.
5. Див., Матеріали узагальнення практики розгляду судами справ корисливі злочини проти власності. Архів Верховного Суду України, Київ, 2006.
6. Див., Матеріали узагальнення практики розгляду судами справ... Київ, 2006.
7. Див., Матеріали узагальнення практики розгляду судами справ... Київ, 2006.
8. Див., Матеріали узагальнення практики розгляду судами справ... Київ, 2006.
9. Див., Науко-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Особлива частина / Під загальною редакцією Потебенька М. О., Гончаренко В. Г. — К.: Форум, 2001. У —х частях. Ч. 1 — 942 с.
10. Див., Матеріали узагальнення практики розгляду судами справ... Київ, 2006.
11. Див., Матеріали узагальнення практики розгляду судами справ... Київ, 2006.

А. В. Коробка, соискатель

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова
кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики,
Французский бульвар 24/26, Одеса, 65058, Украина

РАЗГРАНИЧЕНИЕ ПРИСВОЕНИЯ, РАСТРАТЫ ИЛИ ПОХИЩЕНИЯ ПУТЕМ ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЯ СЛУЖЕБНЫМ ПОЛОЖЕНИЕМ (СТ. 191 УК УКРАИНЫ) И КРАЖИ (СТ. 185 УК УКРАИНЫ)

РЕЗЮМЕ

При квалификации похищений, определенные сложности вызывает размежевание отдельных форм похищений, во многом связанных с необходимостью четкого установления отношения субъекта таких деяний к имуществу, которым он приступно завладевает. Предлагаются некоторые рекомендации при правовой оценке таких деяний.

Ключевые слова: квалификация, разграничение пре ступлений, владение имуществом, формы похищения.